

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н.КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Когнітивні корелянти емоційного інтелекту дорослих»

Студентки 2 курсу групи ЗПС-62
другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Психологія»
за спеціальністю 053 – ПСИХОЛОГІЯ

Лянна Ю. І.

Керівник: докт. психол. наук, доцент
професор кафедри загальної психології

Литвиненко О. О.

Чотирьохрівнева шкала оцінювання _____

Кількість балів: _____

Члени комісії _____ (підпис) (прізвище та ініціали)
_____ (підпис) (прізвище та ініціали)
_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

м. Харків – 2026 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ.....	6
1.1 Афективна сфера особистості: теоретико-методологічний аналіз базових концепцій та підходів.....	6
1.2 Теоретичні підходи до визначення поняття та структури емоційного інтелекту.....	9
1.3 Сутність та компоненти творчого мислення в психологічній науці.....	16
Висновки до першого розділу.....	19
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КОРЕЛЯЦІЇ МІЖ ЕМОЦІЙНИМ ІНТЕЛЕКТОМ ТА ТВОРЧИМ МИСЛЕННЯМ ОСОБИСТОСТІ.....	21
2.1. Методологічна база та організація емпіричного дослідження	21
2.2. Діагностичний інструментарій та процедура дослідження.....	24
2.3. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження	29
Висновки до другого розділу	36
РОЗДІЛ 3. СТВОРЕННЯ ПРАКТИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ.....	37
3.1. Теоретичне та методологічне обґрунтування розробки програми розвитку емоційного інтелекту.....	37

3.2. Методичний інструментарій використання емоцій для стимулювання творчої активності.....	41
Висновки до третього розділу	43
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47
АНОТАЦІЇ.....	55
ДОДАТКИ.....	57

ВСТУП

Сьогоднішній світ характеризується інноваціями, де технологічний прогрес, цифрові зміни та швидкий розвиток штучного інтелекту - відкрили перед нами нову реальність. В умовах цієї трансформації особливої актуальності набули людські риси та здібності, які відрізняють її від машин та алгоритмів. Ключову роль в цьому відіграють емоційний інтелект та творче мислення - аспекти людської природи, які, на відміну від алгоритмічних процесів штучного інтелекту, є унікальними проявами людської природи [16;54].

Дослідження емоційного інтелекту як психологічного явища продовжує викликати дискусії в науковій спільноті через його багатовимірну природу та складність вимірювання. Незважаючи на наявність кількох визнаних теоретичних моделей (здібностей, змішаної та рис особистості), серед дослідників тривають дебати щодо концептуалізації цього конструкту [14; 43].

Глобальні дослідження демонструють зростаючу роль емоційного інтелекту та творчого мислення у професійному успіху. Особливого значення має вивчення цих феноменів стосовно дорослого віку, оскільки саме в цьому періоді людина досягає піку своєї професійної реалізації та особистісного розвитку.

Актуальність дослідження взаємозв'язку емоційного інтелекту та творчого мислення дорослих обумовлена стрімкими технологічними та соціально-економічними змінами у суспільстві. В умовах впровадження штучного інтелекту у більшість сфер життя саме поєднання емоційного інтелекту та творчого потенціалу особистості визначає її здатність до адаптації в мінливому середовищі.

Для вітчизняної психологічної науки вивчення взаємозв'язку емоційного інтелекту та творчого мислення набуло особливої значущості в умовах соціальних трансформацій, які переживає українське суспільство. Події останніх років, зокрема військова агресія проти України, масштабні міграційні процеси та радикальні зміни в усіх сферах життя, висувають нові вимоги до адаптивних можливостей дорослої особистості.

Інтенсивний розвиток інформаційних технологій, перехід до віддалених форм професійної взаємодії та необхідність безперервного навчання протягом життя обумовлюють актуальність поглибленого аналізу того, яким чином емоційна компетентність особистості співвідноситься з її здатністю до креативного вирішення проблем. Особливої ваги набуває з'ясування специфіки кореляційних залежностей між досліджуваними феноменами у дорослому віці, оскільки саме їхня інтеграція визначає успішність професійної самореалізації та ефективність соціального функціонування.

Об'єкт дослідження: емоційний інтелект дорослих.

Предмет дослідження: особливості взаємозв'язку емоційного інтелекту та творчого мислення у дорослих.

Метою дослідження є теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити когнітивні корелянти емоційного інтелекту; проаналізувати взаємозв'язок між емоційним інтелектом та творчим мисленням дорослих.

Основна гіпотеза: Існує позитивна кореляція між рівнем емоційного інтелекту та індикаторами творчого мислення дорослих.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення психологічної літератури; емпіричні: психодіагностичні методики для діагностики емоційного інтелекту (Методика дослідження рівня розвитку емоційного інтелекту В. Зарицької) та творчого мислення (вербальний тест креативності П. Торренса); статистичні: кореляційний аналіз за Спірменом, кластерний аналіз k-means.

Завдання:

1. Здійснити теоретичний аналіз когнітивної та афективної сфери особистості, феноменів емоцій, емоційного інтелекту та творчого мислення, їх структури та особливостей прояву;
2. Емпірично дослідити особливості взаємозв'язку емоційного інтелекту та творчого мислення дорослих;
3. Виявити психологічні профілі особистості за показниками емоційного інтелекту та творчого мислення та встановити їх зв'язок з демографічними характеристиками респондентів;
4. Розробити практичні засоби, які б розвивали емоційний інтелект та творче мислення дорослої особистості.

Теоретична база дослідження: вчення про природу емоцій та їх вплив на особистість (А. Дамасіо, Л. Барретт, П. Екман, К. Ізард, Р. Плутчик); концептуальні положення теорії емоційного інтелекту (Р. Бар-Он, П. Саловей, Д. Майер, Д. Гоулман, Е. Носенко, С. Дерев'янку); теорії творчого мислення та креативності (Е. Торренс, Т. Амабайл, В. Моляко, О. Музика); дослідження взаємозв'язку емоцій та творчості (Т. Любарт, З. Івцевич, О. Кліпкова); концепції розвитку особистості (С. Максименко).

База дослідження: дослідження проведено за допомогою Google-форми в онлайн-форматі, вибірку склали дорослі респонденти (25-45 років), представники різних професій, $N=50$.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що отримані результати щодо взаємозв'язку емоційного інтелекту та творчого мислення дорослого можуть бути використані для розробки відео подкасту з 8 уроків для розвитку емоційного інтелекту, який потенційно може сприяти розвитку творчого потенціалу особистості, а також результати дослідження можуть бути використані у консультативній практиці психологів.

Надійність та достовірність результатів дослідження забезпечувалася теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних положень; використанням комплексу методів, адекватних меті та завданням дослідження; репрезентативністю вибірки; застосуванням методів математичної статистики для обробки емпіричних даних.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ

1.1 Афективна сфера особистості: теоретико-методологічний аналіз базових концепцій та підходів

Дослідження афективної сфери особистості має глибоке історичне коріння, починаючи від філософських роздумів античних мислителів (Платон, Арістотель, Сократ) і до сучасних нейробіологічних досліджень (А. Дамасіо, Л. Баретт та ін.). Протягом розвитку наукової думки розуміння природи емоцій зазнало значної еволюції, що відображається у різноманітності підходів до їх вивчення та узагальнення (П. Екман, К. Ізард, Р. Плутчик, Д. Гоулман та ін.).

Спираючись на класичні теорії емоцій, Р. Плутчик розробив адаптивну теорію емоцій, представивши їх у вигляді колеса емоцій, де базові емоції розташовані відповідно до їх інтенсивності та полярності (Рис.1.1). Дослідник розглядав емоції, як механізми, що сформувались у процесі еволюції для забезпечення виживання виду [44].

В актуальному науково-психологічному дискурсі емоції розглядаються як багаторівнева система, що включає різні компоненти та виконує важливі функції у житті особистості (Д. Гоулман, Р. Бар-Он, П. Саловей та ін.). Зокрема П. Екман писав про існування універсальних базових емоцій, які розпізнаються представниками різних культур. Його дослідження племен Нової Гвінеї, які не мали контактів із західною цивілізацією, на той час підтвердили вроджений характер основних емоційних експресій [25].

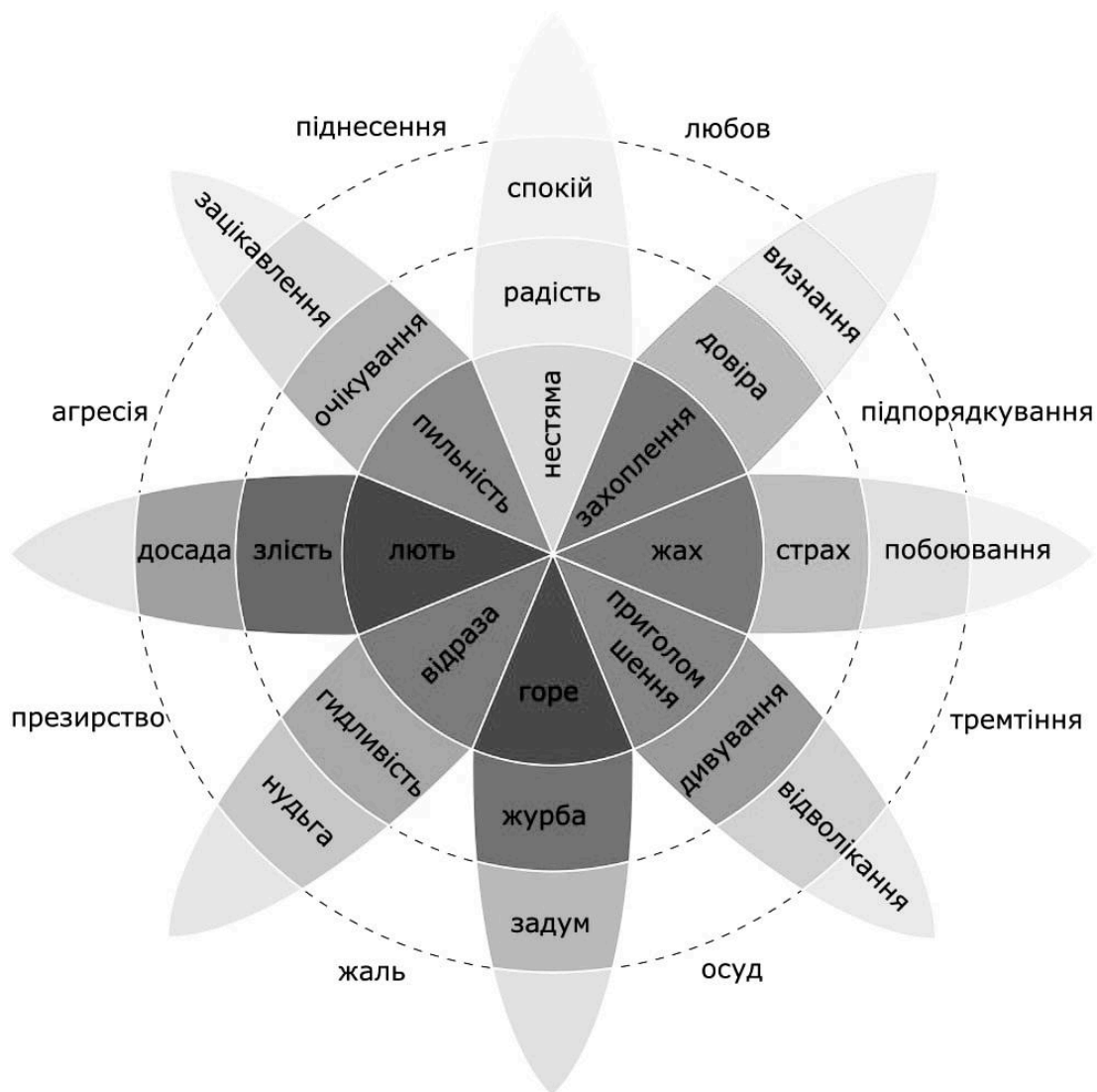

Рис. 1.1 Колесо емоцій Р. Плутчика

У роботах А. Дамасіо нейробіологічна парадигма дослідження емоцій отримала подальший розвиток через введення чіткого розмежування між емоційними реакціями та чуттєвими переживаннями. Науковець інтерпретує емоції як автоматичні біорегуляторні відповіді організму, що мають гомеостатичне призначення, на протипагу почуттям, які являють собою усвідомлене відображення тілесних змін у психіці суб'єкта [22]. Запропонована типологія включає три класи емоційних реакцій. Фонові емоції забезпечують базовий емоційний фон функціонування організму. Первинні емоції реалізують елементарні адаптивні реакції на середовищні стимули. Соціальні (вторинні) емоції формуються в контексті соціокультурного досвіду та міжособистісних стосунків.

Особливої уваги заслуговує описана дослідником триступенева модель виникнення емоційних переживань, що включає:

1. пряме відображення соматичних змін;
2. трансформацію сигналу під час його когнітивної обробки;
3. симуляцію емоційного стану через механізм «петлі наче-тіло».

Ця теоретична конструкція пояснює можливість генерування емоційних переживань за відсутності актуальних фізіологічних змін, що є критично важливим для інтерпретації таких психологічних феноменів, як емпатійне співпереживання та довільна емоційна регуляція [22].

Концепція конструювання емоцій Л. Барретт трактує емоційні переживання як результат нейрокогнітивної інтеграції, де мозок функціонує як предиктивна система. Вона генерує емоційний досвід через синтез інтероцептивних сигналів, попереднього досвіду та ситуативного контексту. Нервова система інтегрує соматичні показники (серцевий ритм, дихальні патерни, м'язовий тонус) з концептуальними знаннями та культурними репрезентаціями емоцій через нейронні мережі. Це забезпечує сприйняття внутрішніх тілесних станів та емоційну регуляцію [16].

Механізм реалізується в церебральних структурах, відповідальних за афективну обробку та прийняття рішень, формуючи динамічний психічний стан. Цей стан характеризується пластичністю та варіативністю. Залежно від контекстуальних факторів та індивідуальної інтерпретації подій. На основі біографічного та соціокультурного досвіду [16]. Така концептуалізація трансформує уявлення про емоції, підкреслюючи визначальну роль суб'єктивного досвіду, що суперечить класичним теоріям базових емоцій [15].

У вітчизняній психологічній науці А. Примостка увагу приділяв проблемам класифікації емоцій, впливу соціально-культурних факторів та структуруванню миттєвих емоційних станів. Застосування цих моделей сприяло б ранній діагностиці психологічних станів, інтеграції різних модальностей даних і створенню ефективних методів моніторингу емоцій [11].

У роботах В. Павленко продемонструвала амбівалентність емоційного впливу на креативність. Емоційні стани можуть як активізувати, так і блокувати творчі процеси, що актуалізує необхідність формування емоційної компетентності [10].

Емпіричну верифікацію ця концепція отримала в дослідженнях С. Симоненко та О. Чебан, які виявили роль емоційної сфери у детермінації індивідуального стилю творчості та ефективності розв'язання креативних завдань. Їхні результати показали залежність реалізації творчого потенціалу від рівня емоційного інтелекту [12].

Таким чином сучасні погляди на афективну сферу особистості формуються завдяки внеску як світових, так і українських дослідників. Вітчизняні вчені не лише поглиблюють існуючі теорії, але й пропонують власні унікальні підходи до розуміння природи емоцій. Результати досліджень останніх десятиліть, проведених А. Дамасіо, П. Екман, К. Ізард, Е. Носенко та іншими науковцями, допомогли сформуванню комплексного уявлення про функціонування емоційної сфери.

1.2 Теоретичні підходи до визначення поняття та структури емоційного інтелекту

Наукова розробка концепції емоційного інтелекту бере початок наприкінці ХХ століття як пояснення унікальної здатності особистості оперувати емоційною інформацією на когнітивному рівні (П. Саловей, Дж. Майер, Д. Гоулман, Р. Бар-Он).

У процесі розвитку теорії емоційного інтелекту сформувалися три основні моделі: 1) моделі здібностей - ability EI (Дж. Мейер, П. Саловей, Д. Карузо), 2) моделі рис/характеристик - trait EI (К. Петрідес), 3) змішані моделі (Д. Гоулман та Р. Бар-Он). Перша категорія розглядає EI як когнітивну здібність, тоді як друга та третя трактують його як набір особистісних характеристик. Так експерименти Д. Гоулмана довели, що емоційний інтелект - це головний фактор людської взаємодії та успіху. Саме він долає неузгодженість між емоціями та раціональним мисленням.

Здатність розуміти, керувати та регулювати свої емоції, одночасно розпізнаючи та реагуючи на емоції інших людей. Ця компетентність дозволяє людям орієнтуватися в соціально складних ситуаціях, управляти конфліктами та ефективно будувати значущі стосунки. [30].

Модель здібностей емоційного інтелекту визначає чотири взаємопов'язані компоненти (Рис. 1.2). Ця модель стала першою науково-обґрунтованою спробою концептуалізувати поняття емоційного інтелекту, створити інструменти для його вимірювання, та спеціальні навчальні програми для його розвитку [39]. Виявилось, що емоційний інтелект відрізняється від звичайних форм інтелекту, як-от володіння мовою чи просторове мислення [40]. Компоненти емоційного інтелекту не є статичними характеристиками, а поступово вдосконалюються протягом життя людини, від елементарних умінь розпізнавати емоційні стани до усвідомленої регуляції. Така динамічна природа

емоційного інтелекту створює можливості для його систематичного вдосконалення за допомогою навчання та накопичення життєвого досвіду.

Рис. 1.2 Модель здібностей емоційного інтелекту

Деякі дослідники звернули увагу на методологічні обмеження цього підходу, що призвело до формування альтернативних концепцій. Один з них - це модель К. Петрідеса, який запропонував альтернативний погляд на емоційний інтелект, визначивши його як сукупність емоційного сприйняття та переконань, які можуть оцінюватися за допомогою опитувальників і рейтингових шкал [43]. На його думку модель рис ЕІ стосується уявлень людей про свої власні емоції. Цей підхід підтримується іншими дослідниками, які зазначають, що фундаментальна проблема моделі здібностей ЕІ полягає в суб'єктивній природі емоційного досвіду. Через цю суб'єктивність емоційний

досвід не піддається справжньому вимірюванню з максимальною ефективністю, що є ключовою вимогою для оцінки когнітивних здібностей [43].

Аналізуючи існуючі більшість моделей, які зустрічаються в літературі під термінами «емоційний інтелект» [14; 30; 40], здебільшого описують особистісні риси. Ці особистісні риси часто неправильно називають або інтерпретують як «емоційні компетенції», «емоційні здібності». Емоційний інтелект за теорії К. Петрідеса визначається, як риса емоційної самоефективності [42]. Він виокремив п'ятнадцять структурних елементів емоційного інтелекту, які представлено у Додатку А [42].

Теоретичне розмаїття підходів до розуміння емоційного інтелекту породило методологічні дискусії щодо способів його вимірювання. В межах цих дискусій виокремились два основних напрями психологічної діагностики: об'єктивне тестування здібностей (Д. Майер, П. Саловей) та самозвітні методики оцінки особистісних характеристик (К. Петрідес). Кожен підхід має свою теоретичну базу, інструментарій та аргументацію.

MSCEIT (Mayer-Salovey-Caruso Emotional Intelligence Test) базується на оцінці чотирьох основних емоційних здібностей: сприйняття, використання, розуміння та управління емоціями. Він складається зі 141 завдання, включаючи сценарії, в яких учасники мають оцінити ефективність запропонованих рішень в емоційних конфліктах [40]. Тест MSCEIT використовує методи визначення правильності відповідей, але це викликає критику через їхню неоднозначність. Отримані результати можуть відображати не лише емоційні здібності, а й розмір словникового запасу, а також знання про емоції. Крім того, бали тесту складно інтерпретувати, оскільки їхня валідність залишається сумнівною. Навіть за умови покращення психометричних характеристик, отримані результати все одно не відповідатимуть загальноприйнятим стандартам надійності. Таким чином, головна проблема MSCEIT полягає в складнощях

інтерпретації отриманих даних, що ставить під сумнів його ефективність як інструмента вимірювання ЕІ [27].

Інша точка зору полягає в тому, що ЕІ краще вимірювати за допомогою самозвітів або звітів спостерігачів, оскільки ці методи дозволяють оцінювати емоційний інтелект як особистісну рису. До таких методик належить ТЕІQue (Trait Emotional Intelligence Questionnaire) К. Петридіса [42], що діагностує адаптивність, стресостійкість, наполегливість, емоційну експресію та супутні характеристики. ТЕІQue демонструє високу психометричну надійність і має широкий спектр застосувань, включаючи клінічну практику, освітнє середовище та організаційне консультування.

Водночас самозвітні методи також піддаються критиці, через соціальну бажаність відповідей або свідоме спотворення даних [23]. Крім того, вони мають слабку дискримінантну валідність і низьку кореляцію з тестами на здібності ЕІ. Однак, прихильники ТЕІQue стверджують, що їх підхід дозволяє інтегрувати ЕІ в особистісну структуру, роблячи теорію більш цілісною та практичною [42].

Ці два підходи по-різному розуміють суть емоційного інтелекту. Р. Бар-Он зі своєю методикою EQ-і (Опитувальник емоційного коефіцієнта) поєднує тести здібностей із самооцінкою. EQ-і вимірює не лише емоційні здібності, а й соціальні навички - все те, що визначає, наскільки добре ми справляємося з життєвими викликами та пристосовуємося до змін навколо нас. Його методика може добре передбачати успіх людини в різних сферах життя - чи то навчання й кар'єра, чи то стосунки з іншими людьми [14]. Р. Бар-Он стверджує, що його інструмент має високу прогностичну валідність щодо успішності в різних сферах життя, включаючи академічну успішність, професійну діяльність та особисті стосунки [14]. Проте, як і інші самозвітні методики, EQ-і піддається критиці через можливість соціально бажаних відповідей та суб'єктивність оцінювання.

Кожен із трьох описаних вище підходів має свій унікальний погляд на вимірювання емоційного інтелекту, сильні сторони та обмеження, що вказує на необхідність їх комплементарного використання в дослідницькій практиці.

Існують культурні особливості прояву емоційного інтелекту. Так, за даними метааналізу взаємозв'язок між емоційним інтелектом та іншими психологічними характеристиками може варіюватися залежно від культурного контексту [51].

В українському науковому просторі дослідження емоційного інтелекту активно розвивали С. Дерев'яно, В. Зарицька, Н. Коврига, В. Моргун, Е. Носенко та інші вчені. Їхні наукові праці охоплюють як теоретичне обґрунтування концепції емоційного інтелекту, так і розробку практичних методик діагностики, розвитку та вдосконалення.

Е. Носенко та Н. Коврига розробили оригінальну концепцію емоційного інтелекту, яка враховує специфіку українського соціокультурного контексту. У їхній концепції емоційний інтелект постає як суттєвий фактор ефективної самореалізації людини та пропонує єднаюче розуміння його структури та функцій. Це об'єднання полягає в інтеграції когнітивних компонентів (розпізнавання та розуміння емоцій) з регулятивними (управління емоційними станами) та соціальними аспектами (емпатія та міжособистісна взаємодія). Це дозволяє розглядати емоційний інтелект як цілісну систему психологічних механізмів [9].

Розвиток емоційної компетентності впливає на ефективність професійної діяльності та відносини в колективі. Вплив емоційного інтелекту на готовність до професійної діяльності найвиразніше виявляється у когнітивній сфері (уявлення про себе та інших), емоційній сфері (емоційне самопочуття) та поведінковій сфері (комунікативна поведінка), що у сукупності забезпечує формування стійкої життєвої та професійної реалізації [2].

Натомість С. Дерев'янка здійснила детальний аналіз теоретико-методологічних основ розвитку ЕІ, виокремивши основні чотири напрями:

- 1) психоаналітичний,
- 2) гуманістичний,
- 3) поведінковий,
- 4) когнітивний.

Кожен з напрямків терапії має свою специфіку впливу на різні компоненти емоційного інтелекту: раціонально-емотивна терапія сприяє розвитку рефлексивних здібностей, клієнт-центрована терапія найефективніша для розвитку емпатійних здібностей, а акторська практика оптимальна для формування емоційної саморегуляції. Необхідно враховувати ці теоретичні засади при розробці практичних тренінгових програм [1].

Аналіз зв'язків між емоційним інтелектом, соціальною адаптацією та досягненнями у професійній сфері розширив розуміння адаптивних можливостей емоційного інтелекту та його значення для успішної реалізації особистості в різних сферах [4].

Люди з вищим рівнем ЕІ демонструють кращу здатність адаптуватися до викликів життя та справлятися зі складними ситуаціями, що підтримує їхню креативність. Важливо розвивати ЕІ у професійному та освітньому середовищах, оскільки це дозволить збільшити кількість інновацій, здатність до командної роботи та досягнення поставлених цілей [3].

Отже проведений теоретичний аналіз демонструє, що емоційний інтелект - це багатокомпонентний конструкт, який є ключовим у забезпеченні ефективної діяльності особистості. Особливо значущим є його зв'язок з інноваційною діяльністю через здатність регулювати емоційні стани та створювати сприятливе середовище для генерації нових ідей. Дослідження українських науковців показали системний характер ЕІ та визначили специфіку

функціонування в соціокультурному контексті. Отримані результати дозволили поглибити розуміння структурно-функціональних особливостей емоційного інтелекту. Обґрунтувати роль ЕІ у процесах особистісного та професійного становлення.

1.3 Сутність та компоненти творчого мислення в психологічній науці

Дослідження творчого мислення сягає корінням античної філософії. У той час, коли Платон розглядав творчість через призму божественного осяяння, Аристотель вже формував раціональний підхід, визначаючи його як природну властивість людського розуму [9]. Це протистояння містичного та раціонального розуміння творчості згодом трансформувалось у сучасне визначення творчого мислення, яке М. Рунко характеризує як особливий вид розумової діяльності, спрямований на створення оригінальних та цінних результатів у соціальному контексті [45].

В історії психологічної науки феномен креативності досліджувався з різноманітних теоретичних та методологічних позицій. Так, основоположник психометричного підходу Е. Торренс розробив методологічний інструментарій для оцінювання креативного потенціалу особистості, розглядаючи креативність як багатовимірний конструкт, що включає здатність до дивергентного мислення, продукування оригінальних ідей та їх практичної імплементації. [47].

Важливий внесок у розуміння природи творчості зробив коли Т. Любарт розділив поняття «творче мислення» та «креативність». Креативність він розглядав як більш широке поняття, що включає здатність генерувати нові ідеї та рішення, тоді як творче мислення визначав як безпосередній процес створення нового продукту чи ідеї [38]. Разом з Т. Любартом, В. Главчану, Н. Боннардель та М. Боттела підкреслювали особливість творчого процесу таку, як динамічність та нелінійність. Вважаючи, що творчий процес являє собою складну систему взаємодій між творцем, матеріалами та соціальним

контекстом, що набуває специфічних форм у різних сферах діяльності: художники працюють з фізичними матеріалами, науковці - з абстрактними концепціями, а сценаристи - з оповіданнями [29].

Емоційна креативність характеризується здатністю людини оригінально, доцільно та автентично переживати й виражати емоції. Вона є самостійним конструктом, незалежним від емоційного інтелекту [33].

Основні компоненти творчого мислення - це генерація різноманітних ідей, гнучкість у підходах до вирішення проблем, оригінальність запропонованих рішень та здатність до їх детальної розробки. А емоційний компонент включає вплив настрою та емоційних станів на творчий процес, де важлива їх гармонійна взаємодія [29].

Складові розвитку творчого мислення:

- 1) когнітивні фактори (рівень знань, інтелектуальні здібності),
- 2) особистісні характеристики (відкритість новому досвіду, схильність до ризику),
- 3) середовищні умови (підтримуюче оточення, доступ до ресурсів)
- 4) емоційні процеси [13].

Емоції виконують функцію медіаторів у творчому процесі, сприяючи формуванню метафоричних та асоціативних зв'язків у різних сферах творчої діяльності. Фактори розвитку творчого мислення інтегрують особистісні характеристики творчої особистості (зокрема технічні навички, досвідченість, рівень емоційного інтелекту), так і зовнішні контекстуальні чинники (доступ до необхідних матеріалів, соціальну підтримку та культурні особливості середовища). Збалансована взаємодія внутрішніх та зовнішніх факторів виступає необхідною передумовою досягнення задовільних результатів у творчій діяльності [29].

Емоційний досвід, включаючи переживання складних або сумних станів, може слугувати джерелом творчого натхнення. Здатність усвідомлювати та

інтегрувати важкі емоції сприяє поглибленому самопізнанню та створенню більш змістовних творчих продуктів [21].

Сучасними дослідженнями підтверджується значна роль соціокультурного контексту у розумінні та прояві емоційної креативності. Продемонструвавши відмінності між східною та західною традиціями. Емпірично доводиться важливість емоційної креативності для психологічної адаптації, підтримки психічного здоров'я та особистісного зростання індивіда [49]. Концепція емоційної креативності як комплексного інтегративного конструкту - органічно поєднує творчі здібності особистості з процесами емоційної обробки інформації. Виділяються три базові компоненти:

- 1) емоційна новизна як здатність генерувати оригінальні емоційні реакції,
- 2) підготовленість, що включає рефлексію та емоційну чуйність,
- 3) ефективність/автентичність, що відображає адаптивність емоційних реакцій [49].

У контексті української наукової думки творче мислення досліджували такі видатні вчені як С. Максименко, В. Моляко, О. Музика та інші представники вітчизняної психологічної школи.

Подальший розвиток концептуальна лінія отримала в роботах В. Моляко та О. Музики через розробку стратегіальної теорії творчої діяльності, що здобула широке визнання в науковій спільноті й утворила методологічну основу для подальших досліджень у цій галузі [7; 8].

Взаємозв'язок творчості та емоційного інтелекту реалізується через механізм творчого сприймання, який трансформує когнітивне відображення реальності у формування інноваційних концептуальних структур. Дослідження В. Моляко емпірично довели, що емоційний інтелект виконує важливу регулятивну функцію, де позитивні емоції сприяють розширенню когнітивного

потенціалу, а регуляція негативних емоцій забезпечує необхідну критичність мислення [7].

С. Максименко, розглядав творче мислення не як ізольовану здібність, а як фундаментальну властивість особистості та найвищу форму її активності. Його дослідження емпірично довели, що в основі творчої активності лежить потреба, яка виступає енергетичним початком особистості, а її взаємодія з різноманітними об'єктами сприяє розвитку унікальних засобів досягнення цілей. Творчість аналізувалась ним через призму психологічних компонентів розвитку особистості від простого сприйняття до складніших форм пізнавальної, духовної та продуктивної діяльності [6].

Доповнюючи ці ідеї віковим аспектом розвитку творчості, О. Музика показав, що шлях до обдарованості проходить через послідовне засвоєння загальних способів сприймання, мислення та дій на кожному віковому етапі. Штучне прискорення розвитку обдарованості - неможливо, людина має природно досягти цього рівня, набуваючи ціннісного досвіду на кожному етапі [8].

Розглянувши проаналізовані джерела, можемо стверджувати, що творче мислення - це комплексне явище, яке тісно переплітається з емоційними процесами та формується під впливом конкретного життєвого контексту особистості. Усвідомлення цього складного сплетіння відкриває перед нами можливість створювати більш дієві підходи до розкриття творчого потенціалу кожної людини.

Висновки до першого розділу

1. Аналіз теоретичних підходів до вивчення афективної сфери особистості демонструє еволюцію наукових уявлень про природу емоцій - від класичних теорій базових емоцій до сучасних нейробіологічних концепцій конструювання емоційних переживань. Адаптивна теорія емоцій розглядає їх як еволюційно

сформовані механізми виживання, тоді як концепція конструювання емоцій трактує емоційні переживання як результат нейрокогнітивної інтеграції соматичних сигналів, попереднього досвіду та ситуативного контексту. Вітчизняні дослідження підкреслюють амбівалентність емоційного впливу на креативність. Актуалізують необхідність формування емоційної компетентності для ефективної реалізації творчого потенціалу.

2. Теоретичний аналіз концепції емоційного інтелекту виявив три основні моделі його розуміння: модель здібностей, що трактує емоційний інтелект як когнітивну здібність до обробки емоційної інформації; модель рис особистості, що визначає його як сукупність емоційних переконань та самосприйняття; змішані моделі, що інтегрують емоційні здібності з особистісними характеристиками та соціальними компетенціями. Дослідження українських науковців зробили вагомий внесок у розвиток теоретичних засад емоційного інтелекту, показавши його системний характер та визначивши специфіку функціонування в соціокультурному контексті.

3. Творче мислення багатокomпонентний психологічний конструкт, що включає когнітивні фактори, особистісні характеристики, середовищні умови та емоційні процеси. Аналіз теоретичних підходів демонструє трансформацію розуміння творчості від містичного осяяння до систематичного вивчення дивергентного мислення та його компонентів - вправності, гнучкості, оригінальності та розробленості. Особливої значущості набуває взаємозв'язок емоційної та когнітивної сфер у творчому процесі, де емоції виконують функцію медіаторів, здатних стимулювати креативну діяльність.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КОРЕЛЯЦІЇ МІЖ ЕМОЦІЙНИМ ІНТЕЛЕКТОМ ТА ТВОРЧИМ МИСЛЕННЯМ ОСОБИСТОСТІ

2.1. Методологічна база та організація емпіричного дослідження

Аналіз історичних, психологічних, нейрофізіологічних джерел виявив наявність імовірнісних кореляційних зв'язків між рівнем розвитку емоційного інтелекту та показниками творчого мислення особистості, серед яких оригінальність (здатність продукувати нестандартні ідеї), гнучкість (здатність змінювати підходи до вирішення проблеми) та вправність (кількість ідей за одиницю часу) [47].

Висунуто гіпотезу про взаємозв'язок між показниками емоційного інтелекту та рівнем творчого мислення особистості, а також про наявність позитивної кореляції між здатністю розпізнавати та управляти емоціями і ефективністю у вирішенні творчих завдань завдяки регуляції емоційних станів під час когнітивних процесів.

Для перевірки гіпотези були сформульовані наступні завдання для детальної дослідницької роботи:

1. Визначити рівень розвитку емоційного інтелекту та показники творчого мислення у дорослих респондентів
2. Виявити кореляційні зв'язки між компонентами емоційного інтелекту та показниками творчого мислення
3. Здійснити кластерний аналіз для виявлення типологічних груп за рівнем емоційного інтелекту та творчого мислення
4. Проаналізувати відмінності між виявленими групами за показниками емоційного інтелекту та творчого мислення

Структура емоційного інтелекту за методикою В. Зарицької включає чотири компоненти: розуміння особистістю власних емоцій, саморегуляція і

самоконтроль емоцій, розуміння емоцій інших людей та використання емоцій у діяльності [2].

Дослідження проводилося у форматі онлайн-опитування за допомогою Google-форм, що забезпечило однакові умови діагностики для всіх респондентів, мінімізувало вплив соціальної бажаності через анонімність відповідей та дозволило охопити репрезентативну вибірку дорослих різних професійних сфер. З метою дослідження взаємозв'язку емоційного інтелекту та творчого мислення, були використані наступні методики: Методика дослідження рівня розвитку емоційного інтелекту В. Зарицької та Методика для діагностики вербальної креативності Е. Торренс «Неймовірна ситуація» [2, 5].

Обрана методика для дослідження рівня емоційного інтелекту В. Зарицької (Додаток Б) містить 76 суджень, які респондент порівнює з власними переживаннями, досвідом і частотою проявів у своєму житті, та надає оцінку, використовуючи запропоновані варіанти відповідей: «майже завжди», «часто», «інколи» та «ніколи». Отримані відповіді відповідають певним шкальним значенням: «майже завжди» - 4 бали, «часто» - 3 бали, «інколи» - 2 бали, «ніколи» - 1 бал. Ці бали підраховуються та додаються для отримання загального показника емоційного інтелекту та показників за окремими компонентами. Методика оцінює чотири ключові компоненти емоційного інтелекту:

1. Розуміння особистістю власних емоцій (судження 1-20, максимум 60 балів)
2. Самоконтроль і саморегуляція емоцій (судження 21-38, максимум 54 бали)
3. Розуміння особистістю емоцій інших людей (судження 39-59, максимум 63 бали)
4. Здатність використовувати емоції у діяльності та спілкуванні (судження 60-76, максимум 51 бал)

Залежно від кількості набраних балів, встановлюється загальний рівень емоційного інтелекту респондента: Високий рівень: 198-240 б., Достатній рівень: 117-197 б., Середній рівень: 60-116 б., Низький рівень: 0-59 б. Також окремо визначається рівень кожного компонента емоційного інтелекту за відповідними шкалами, що дозволяє отримати детальну картину рівня емоційного інтелекту особистості. Методика складена з урахуванням різних тлумачень поняття емоційного інтелекту та є полегшеним варіантом.

З метою дослідження творчого мислення був обраний тест П. Торренса, а саме методика для діагностики вербальної креативності «Неймовірна ситуація» (Додаток В).

У процесі тестування учасникам надається завдання уявити неймовірну ситуацію. Потрібно придумати якомога більше різних варіантів, що могло б статися в такій ситуації, а також описати наслідки. Завдання треба виконати за 10 хвилин.

Обробка результатів:

1. Вправність - оцінюється за кількістю ідей, згенерованих учасником, що є прямим показником його здатності генерувати велику кількість варіантів (1 бал за кожен можливий наслідок).
2. Гнучкість - визначається за кількістю різних категорій або типів відповідей. Важливо, щоб відповіді не повторювалися і містили нові ідеї, що вказує на здатність до розширення фокусу уваги та пошуку різних варіантів.
3. Оригінальність - оцінюється за статистичною рідкісністю ідей. Чим рідше зустрічаються ідеї, тим вищий бал за оригінальність.

Показники оцінюються за спеціальними критеріями та співвідносяться з нормативними даними для різних вікових груп. Дана методика демонструє високі показники валідності, що емпірично підтверджено у низці лонгітюдних

досліджень П. Торренса, які виявили кореляцію між результатами тестування та реальними творчими досягненнями випробуваних у майбутньому [5].

Характеристика вибірки. У дослідженні взяли участь 50 респондентів, серед яких 35 жінки (70%) та 15 чоловіків (30%) віком від 25 до 45 років. Усі вони є громадянами України і представляють різні професійні сфери діяльності. Для забезпечення різноманітності вибірки та перевірки гіпотези про зв'язок емоційного інтелекту з творчим мисленням у різних професійних контекстах, до дослідження було залучено представників творчих професій (дизайнери, маркетологи, працівники сфери мистецтва), технічних спеціальностей (інженери, програмісти, аналітики), які в подальшому були розділені на 6 груп.

2.2. Діагностичний інструментарій та процедура дослідження

Для дослідження було проведено онлайн-опитування з респондентами, яке включало зазначені раніше методики. Опитування відбувалось в травні 2025 р. Форма проведення методик була як індивідуальна, так і групова, до участі в дослідженні були допущені усі бажаючі українці віком від 25 до 45 років, представники різних професій; на момент заповнення анкети респонденти перебували на території України.

Похибка дослідження становить 5% при рівні довіри 95%. Серед опитаних було 50 осіб віком від 25 до 45 років (100%).

Для детального аналізу взаємозв'язку емоційного інтелекту та творчого мислення у представників різних професійних сфер було вирішено класифікувати респондентів за типологією професійних інтересів Дж. Голланда [32]. Класифікація здійснювалася на основі аналізу актуальної професійної діяльності респондентів відповідно до шести типів професійного середовища за Голландом: Реалістичний (R) – робота з технікою, машинами, інструментами; Дослідницький (I) – аналітична робота, дослідження, наука; Артистичний (A) –

творча діяльність, самовираження; Соціальний (S) – робота з людьми, допомога, навчання; Підприємницький (E) – лідерство, продаж, управління; Конвенційний (C) – структурована робота, дотримання правил. Віднесення респондентів до відповідного типу здійснювалося на основі інформації про професію та характер трудової діяльності, отриманої у демографічній частині опитування.

Кількість опитаних респондентів становила 50; Реалістичний тип (R) робота з технікою, машинами, інструментами - 10 осіб (20%); Дослідницький тип (I) аналітична робота, дослідження, наука - 8 осіб (16%); Артистичний тип (A) творча діяльність, самовираження - 9 осіб (18%); Соціальний тип (S) робота з людьми, допомога, навчання - 16 осіб (32%); Підприємницький тип (E) лідерство, продаж, управління - 4 особи (8%); Конвенційний тип (C) структурована робота, дотримання правил - 3 особи (6%). Для кодування в SPSS кожній групі був наданий порядковий номер: 1 = Realistic, 2 = Investigative, 3 = Artistic, 4 = Social, 5 = Enterprising, 6 = Conventional. Нерівномірний розподіл респондентів за професійними типами відображає специфіку добровільного залучення до дослідження. Переважання представників реалістичного, соціального та артистичного типів є закономірним: фахівці соціономічних професій (психологи, педагоги, працівники сфери обслуговування) працюють з емоційною сферою людини, тоді як представники артистичних професій безпосередньо реалізують творчий потенціал у своїй діяльності. Ці групи природно виявляють підвищений інтерес до тематики взаємозв'язку емоційного інтелекту та креативності, що пояснює їхню більшу готовність до участі в дослідженні.

Як бачимо, кількість опитаних в кожній із груп нерівноцінна; як ілюстрацію даної тези подаємо діаграму (Рис. 2.1).

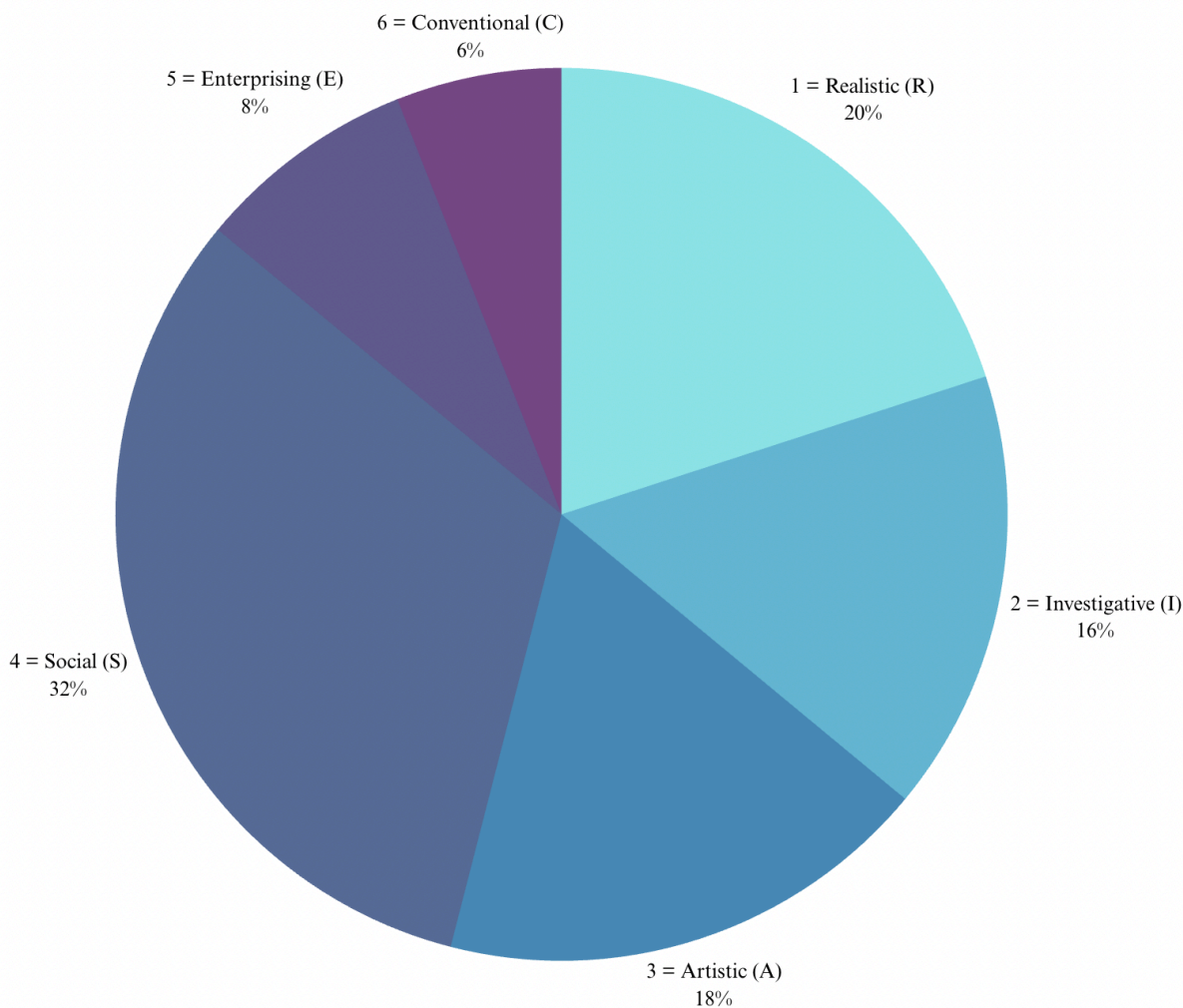

Рис. 2.1 Співвідношення кількості респондентів у кожній з виокремлених груп дослідження (n = 50)

Здійснивши обробку отриманих відповідей діагностики рівня емоційного інтелекту, вдалося проаналізувати кількісні аспекти розвитку цієї здатності серед досліджуваних (Рис. 2.2). Загальні показники засвідчили, що низький рівень емоційного інтелекту - 0% респондентів; достатній рівень - 22%; високий рівень - 78%.

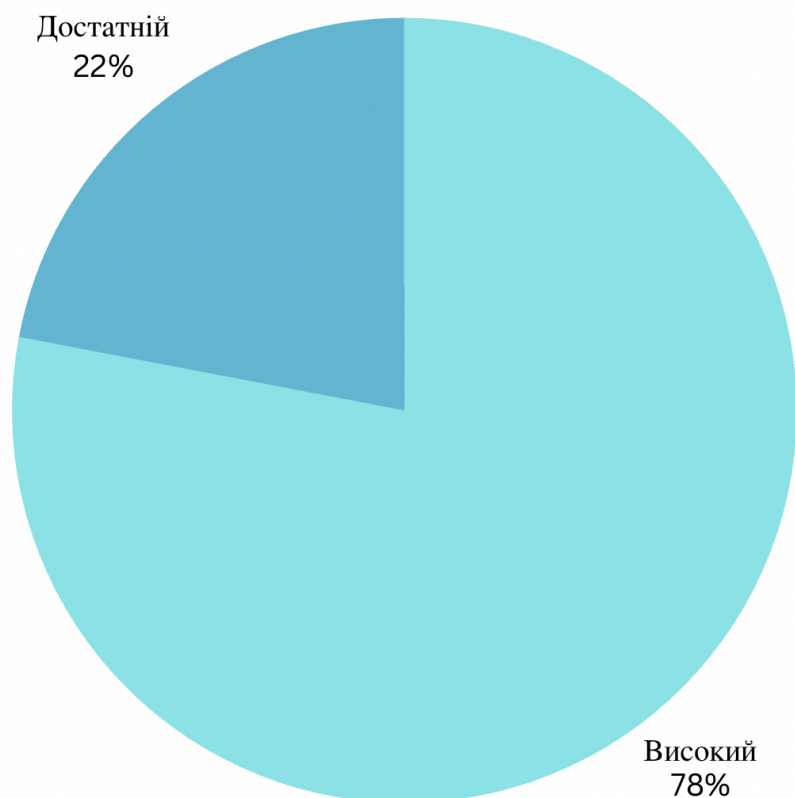

Рис. 2.2 Співвідношення показників рівня розвитку емоційного інтелекту (n = 50)

Таким чином, наразі рівень емоційного інтелекту серед досліджуваних в рамках високих показників.

Здійснивши обробку отриманих відповідей діагностики рівня творчого мислення, вдалося проаналізувати якісні та кількісні аспекти розвитку цієї здатності серед досліджуваних (Рис. 2.3). Загальні показники засвідчили, що низький рівень творчого мислення у 44% респондентів; середній рівень – 54%; високий рівень 2%.

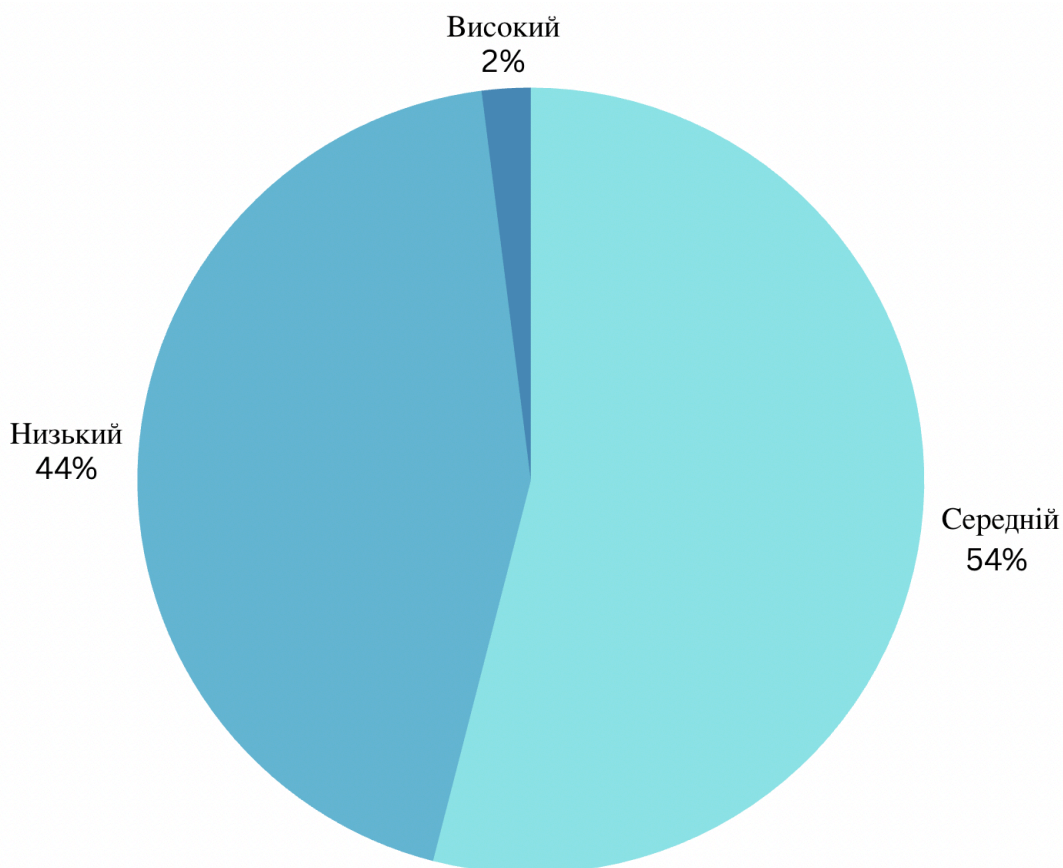

Рис. 2.3 Співвідношення показників рівня розвитку творчого мислення загалом (n = 50)

Отримані результати можуть пояснюватися особливостями вибірки: участь у дослідженні була добровільною, тому, ймовірно, більша частина респондентів мала інтерес до теми та певну схильність до самоаналізу, що могло зумовити більш високі оцінки ЕІ. Натомість нижчі показники творчого мислення можуть бути пов'язані з недостатньою мотивацією частини учасників до повного виконання завдань, а також із суб'єктивними чинниками, як-от втома або небажання докладати додаткові зусилля на другому етапі дослідження. В майбутніх дослідженнях для підвищення репрезентативності результатів доцільним є проведення аналогічних вимірювань на більшій вибірці та за умов, що стимулюють учасників до максимальної залученості. Попри ці обмеження, отримані дані дозволили провести подальший кореляційний аналіз і визначити взаємозв'язок між емоційним інтелектом і творчим мисленням.

2.3. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження

У статистичних таблицях використовувалися наступні скорочення для позначення досліджуваних змінних: EI - загальний рівень розвитку емоційного інтелекту, b - розуміння особистих емоцій, c - самоконтроль та саморегуляція емоцій, d - розуміння емоцій інших людей, e - здатність використовувати емоції у діяльності та спілкуванні, f - вправність (показник творчого мислення), g - гнучкість (показник творчого мислення), h - оригінальність (показник творчого мислення), T - загальний T-бал творчого мислення. Додатково в аналіз включено демографічні змінні: Gender - стать респондентів (0 - чоловіча, 1 - жіноча), group - професійні типи особистості за класифікацією Голланда (1-6), age - вік респондентів. Вибірка налічує 50 респондентів, розподілених за професійними типами наступним чином: Реалістичний тип (1) - робота з технікою, машинами, інструментами - 10 осіб; Дослідницький тип (2) - аналітична робота, дослідження, наука - 8 осіб; Артистичний тип (3) - творча діяльність, самовираження - 9 осіб; Соціальний тип (4) - робота з людьми, допомога, навчання - 16 осіб; Підприємницький тип (5) - лідерство, продаж, управління - 4 особи; Конвенційний тип (6) - структурована робота, дотримання правил - 3 особи. При проведенні кластерного аналізу використовувалися стандартизовані версії змінних з префіксом Z (наприклад, ZE1, Zb, Zc тощо) для усунення впливу різних шкал вимірювання.

Оскільки частина змінних демонструє відхилення від нормального розподілу, а також для забезпечення стійкості висновків за умов невеликого обсягу вибірки ($N = 50$), для аналізу взаємозв'язків було застосовано непараметричний коефіцієнт кореляції Спірмена.

Кореляційний аналіз за методом Спірмена виявив статистично значущі взаємозв'язки між окремими компонентами емоційного інтелекту (EI) та показниками творчого мислення (Додаток Г). Найсильніші кореляційні зв'язки

між здатністю використовувати емоції у діяльності та спілкуванні (e) та всіма компонентами творчого мислення: вправністю ($r = 0.384$, $p = 0.006$), гнучкістю ($r = 0.489$, $p < 0.001$), оригінальністю ($r = 0.377$, $p = 0.007$) та загальним показником творчого мислення ($r = 0.413$, $p = 0.003$). Загальний рівень розвитку емоційного інтелекту (E1) продемонстрував значущі кореляції з творчим мисленням, зокрема з гнучкістю ($r = 0.448$, $p = 0.001$), та помірний з оригінальністю ($r = 0.354$, $p = 0.012$), з вправністю ($r = 0.323$, $p = 0.022$) та загальним T-балом ($r = 0.383$, $p = 0.006$). Розуміння особистих емоцій виявило помірні зв'язки з вправністю ($r = 0.354$, $p = 0.012$), оригінальністю ($r = 0.352$, $p = 0.012$) та загальним показником творчості ($r = 0.371$, $p = 0.008$). Водночас результати показали, що такі компоненти емоційного інтелекту, як самоконтроль та саморегуляція емоцій (C), а також розуміння емоцій інших людей (D), не продемонстрували статистично значущих кореляцій із жодним із показників творчого мислення (Рис. 2.4).

Результати емпіричного дослідження свідчать про часткове підтвердження гіпотези щодо існування взаємозв'язку між емоційним інтелектом та творчим мисленням. Найбільш виражені кореляційні зв'язки з творчим мисленням виявлено у здатності особистості використовувати емоції у процесі діяльності та міжособистісному спілкуванні. Ця здатність передбачає розширення когнітивного інструментарію та стимулювання креативного мислення через:

1. створення умов для позитивних емоційних станів [28];
2. створення психологічно безпечного середовища для вільного вираження творчих ідей без страху критики [24];
3. гнучке переключення між різними режимами мислення для оптимізації творчого процесу [53].

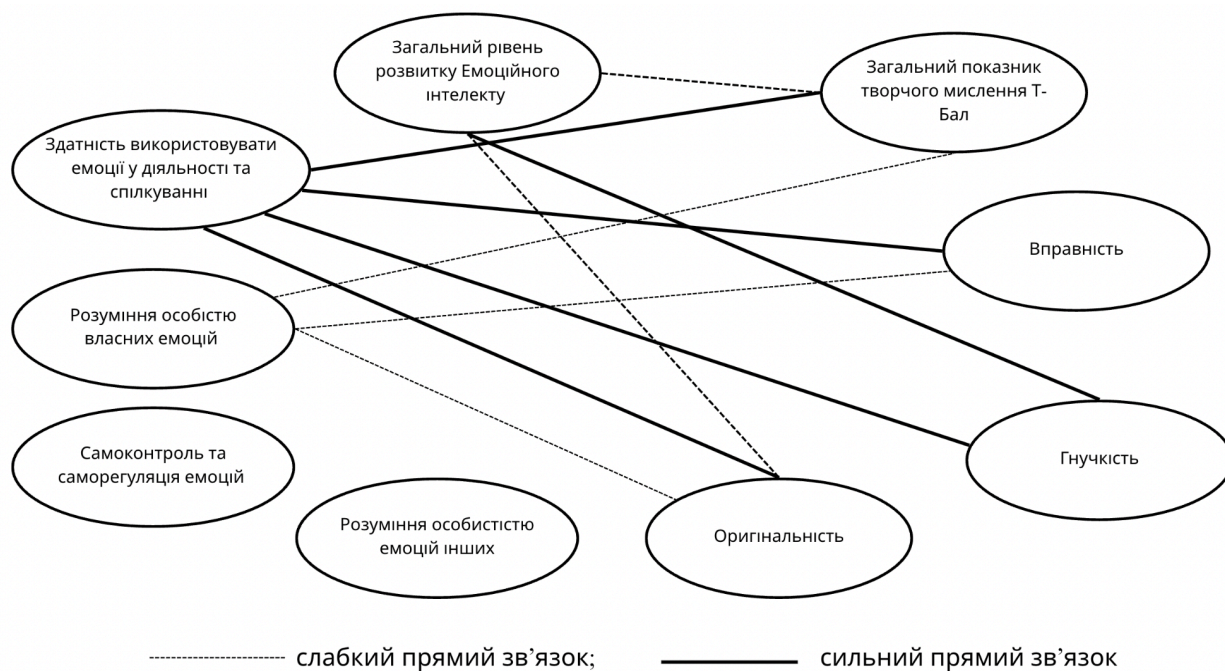

Рис. 2.4 Кореляційна плеяда взаємозв'язків емоційного інтелекту та творчого мислення

Для виявлення груп респондентів із схожими характеристиками було проведено K-means кластерний аналіз з використанням трьох кластерів. Попередньо всі психологічні змінні було стандартизовано для усунення впливу різних діапазонів першочергових балів між субшкалами емоційного інтелекту та творчого мислення.

Результати кластерного аналізу показали, що вибірка розподілилася на три статистично значущі диференційовані групи (Додаток Д).

Кластер 1 (36% респондентів) характеризується зниженими показниками обох конструктів: емоційного інтелекту ($Z = -0.98$) та творчого мислення (Z від -0.60 до -0.67) відносно середніх значень вибірки. Усі компоненти як EI, так і творчості мають негативні Z -оцінки, що вказує на нижчий рівень розвитку обох досліджуваних характеристик у цій групі.

Кластер 2 (28% респондентів) демонструє найвищі показники творчих здібностей (Z від $+1.17$ до $+1.20$) при помірно підвищеному рівні емоційного

інтелекту ($Z = +0.42$). Ця група виділяється високою креативністю, що перевищує середні показники вибірки більш ніж на стандартне відхилення, тоді як емоційний інтелект знаходиться на помірно підвищеному рівні.

Кластер 3 (36% респондентів) представляє профіль з підвищеним емоційним інтелектом ($Z = +0.65$) та зниженими показниками творчого мислення (Z від -0.22 до -0.31) відносно середніх значень вибірки. Особливістю цієї групи є високі позитивні значення всіх компонентів емоційного інтелекту при одночасно знижених показниках творчості, що може вказує на дисоціацію між рівнем емоційної компетентності та креативною продуктивністю (Рис. 2.5).

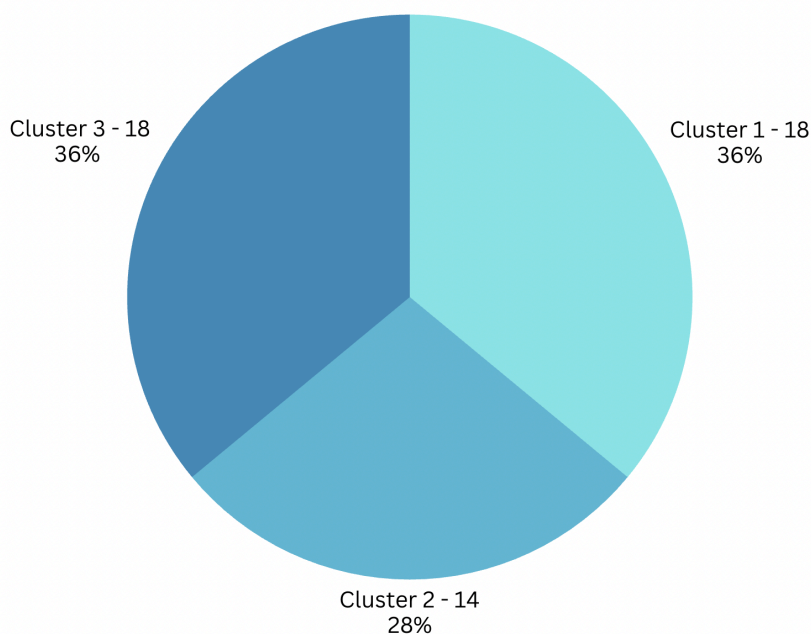

Рис. 2.5 Кількість людей в кожному кластері

Аналіз дисперсії ANOVA підтвердив високу статистичну значущість розбіжностей між кластерами, при цьому найвищі F-значення отримано для показників творчого мислення: загального показника творчості ($F = 35.078$, $p < 0.001$), гнучкості ($F = 34.917$, $p < 0.001$) та вправності ($F = 30.534$, $p < 0.001$), що підтверджує провідну роль креативних здібностей у формуванні кластерної структури. Емоційний інтелект також продемонстрував сильну здатність до

диференціації ($F = 29.714$, $p < 0.001$), засвідчуючи важливість емоційних компетенцій (Додаток Д).

Алгоритм k-means досягнув конвергенції за дев'ять ітерацій з мінімальними змінами координат центрів кластерів, що свідчить про стабільність отриманого рішення та оптимальність трикластерної структури. (Рис. 2.6)

Iteration History ^a			
Iteration	Change in Cluster Centers		
	1	2	3
1	3.267	3.689	3.041
2	.709	.944	.174
3	.124	.336	.128
4	.142	.286	.161
5	.225	.281	.257
6	.000	.178	.095
7	.000	.272	.207
8	.000	.106	.090
9	.000	.000	.000

Рис. 2.6 Історія ітерацій кластерного аналізу k-means

Проведений crosstabs аналіз зв'язку між кластерною приналежністю та статтю респондентів не виявив статистично значущих відмінностей ($\chi^2 = 0.831$, $p = 0.660$). Жінки становлять переважну більшість у всіх трьох кластерах (66.7-77.8%), що відповідає загальному гендерному розподілу вибірки (70% жінок). Cramer's $V = 0.129$ свідчить про дуже слабкий зв'язок між статтю та психологічними профілями (Додаток Е). Ці результати вказують на те, що формування профілів емоційного інтелекту та творчого мислення відбувається незалежно від гендерної приналежності, спростовуючи поширені стереотипи про гендерні відмінності у творчих та емоційних здібностях.

One-Way ANOVA та post-hoc тест показали відсутність статистично значущих вікових відмінностей між кластерами. Середній вік респондентів коливається в межах 30.39 - 32.86 років без суттєвих розбіжностей (всі парні порівняння $p > 0.05$). Homogeneous Subsets аналіз (Рис. 2.7) підтвердив, що всі

кластери належать до однієї вікової групи (Sig. = 0.599). Це вказує на те, що у досліджуваній віковій категорії (молоді дорослі) психологічні профілі емоційно-творчих здібностей не залежать від конкретного віку респондента, що може свідчити про відносну стабільність цих характеристик у період ранньої дорослості.

Homogeneous Subsets

age

Tukey HSD^{a,b}

Cluster Number of Case	N	Subset for alpha = 0.05
3	18	30.3889
1	18	31.0000
2	14	32.2857
Sig.		.599

Рис. 2.7 Аналіз зв'язку між кластерною приналежністю та віком респондентів

Аналіз розподілу професійних типів за Голландом по кластерах ($\chi^2 = 6.543$, $p = 0.768$). Зв'язок між професійними схильностями та психологічними профілями виявився статистично незначущим, що суперечить інтуїтивним очікуванням (Додаток Ж).

У дослідженні найбільшу представленість мали респонденти соціального (32%), реалістичного (20%) та артистичного (18%). Представники соціального типу (орієнтовані на роботу з людьми, допомогу та навчання) та артистичного типу (схильні до творчої діяльності та самовираження) закономірно виявили підвищений інтерес до участі у дослідженні, оскільки емоційна сфера та креативність є значущими компонентами їхньої професійної діяльності. Значна представленість реалістичного типу може бути пов'язана з загальною чисельністю цієї професійної категорії на ринку праці.

Реалістичний тип розподілився майже рівномірно по всіх кластерах (30-40% у кожному), що вказує на відсутність чіткого зв'язку між цим

професійним типом та конкретним емоційно-творчим профілем. Артистичний тип концентрується переважно в кластері 1 (55,6%) – групі з нижчими показниками як емоційного інтелекту, так і творчості, що суперечить очікуванням про високу креативність цієї групи. Це може здатися парадоксальним, адже від представників творчих професій очікується високий рівень креативності. Проте таке розподілення може пояснюватися кількома факторами. По-перше, вербальний субтест Торренса оцінює переважно лінгвістичну креативність, тоді як артистичний тип часто реалізує творчість через візуальні, музичні чи перформативні форми, які цей тест не охоплює. По-друге, не всі, хто обирає творчі професії, автоматично мають високі показники за стандартизованими тестами - професійний вибір може базуватися радше на інтересі до самовираження, ніж на об'єктивно вимірюваних творчих здібностях. По-третє, представники артистичного типу могли менш формально поставитися до тестових завдань, що вплинуло на результати.

Соціальний тип найбільше представлений у кластері 3 (50,0%) - групі з високим емоційним інтелектом, але низькими показниками творчого мислення, що підтверджує орієнтацію представників цього типу на емоційну взаємодію з людьми, а не на продукування оригінальних ідей. Такий розподіл виглядає логічним з точки зору професійної специфіки. Фахівці соціономічних професій - психологи, педагоги, соціальні працівники - у своїй повсякденній діяльності активно використовують навички розуміння емоцій, емпатію та міжособистісну взаємодію, що природно сприяє розвитку високого емоційного інтелекту. Водночас їхня робота не завжди вимагає продукування оригінальних та нестандартних ідей - вона скоріше орієнтована на підтримку, розуміння та допомогу іншим людям у межах усталених професійних протоколів. Крім того, робота з людьми часто передбачає дотримання етичних норм та соціальних стандартів, що може обмежувати простір для нестандартного мислення.

Висновки до другого розділу

1. Емпіричне дослідження взаємозв'язку емоційного інтелекту та творчого мислення проводилося на вибірці з п'ятдесяти дорослих респондентів віком від двадцяти п'яти до сорока п'яти років, які представляли різні професійні типи за класифікацією Голланда. Для діагностики використовувалися методика дослідження рівня розвитку емоційного інтелекту В. Зарицької та вербальний субтест творчого мислення П. Торренса. Дослідження проводилося у форматі онлайн-опитування.

2. Кореляційний аналіз за методом Спірмена виявив статистично значущі взаємозв'язки між окремими компонентами емоційного інтелекту та показниками творчого мислення. Найсильніші кореляції виявлено між здатністю використовувати емоції у діяльності та всіма компонентами творчого мислення: вправністю, гнучкістю, оригінальністю та загальним показником творчості. Загальний рівень емоційного інтелекту продемонстрував значущі зв'язки з гнучкістю, оригінальністю та загальним показником творчості. Разом з тим самоконтроль емоцій та розуміння емоцій інших людей не показали статистично значущих зв'язків з творчим мисленням, що може вказувати на специфічність механізмів впливу різних компонентів емоційного інтелекту на креативність.

3. Кластерний аналіз методом k-means виявив три диференційовані психологічні профілі: перший з відносно нижчими показниками емоційного інтелекту та творчості; другий з найвищими показниками творчих здібностей при помірному емоційному інтелекті; третій з вищим емоційним інтелектом та низькими показниками творчого мислення. Аналіз дисперсії підтвердив вищу диференціовальну здатність показників творчого мислення порівняно з емоційним інтелектом у формуванні кластерної структури. Не виявлено статистично значущих зв'язків між кластерною приналежністю та

демографічними характеристиками респондентів, що вказує на формування психологічних профілів незалежно від статі, віку та професійного типу.

РОЗДІЛ 3. СТВОРЕННЯ ПРАКТИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ

3.1. Теоретичне та методологічне обґрунтування розробки програми розвитку емоційного інтелекту

На основі результатів проведеного емпіричного дослідження взаємозв'язків між емоційним інтелектом та творчим мисленням запропоновано концепцію програми підвищення рівня емоційного інтелекту для дорослих. Кореляційний аналіз виявив найсильніші зв'язки між здатністю використовувати емоції у діяльності та всіма компонентами творчого мислення: вправністю, гнучкістю, оригінальністю та загальним показником творчого мислення. Ці емпіричні знахідки створюють методологічне підґрунтя для розробки цільової інтервенції, спрямованої на розвиток емоційних компетенцій як потенційного каталізатора творчого потенціалу. Кластерний аналіз виявив існування трьох диференційованих психологічних профілів, серед яких 36% респондентів характеризується відносно нижчими показниками як емоційного інтелекту, так і творчого мислення у межах досліджуваної вибірки. Ця група могла б становити первинну цільову аудиторію програми, оскільки демонструє потенціал для розвитку. Попри те, що статистичний аналіз підтвердив більшу диференціовальну здатність творчих здібностей порівняно з емоційним інтелектом у формуванні психологічних профілів, вибір емоційного інтелекту як основного об'єкта розвитку обґрунтовується кількома факторами:

1. Емоційний інтелект може демонструвати більшу доступність для систематичних тренувальних програм завдяки наявності валідизованих методик розвитку [30].

2. Компонент "використання емоцій у діяльності" показав найсильніші кореляційні зв'язки з творчістю, що дозволяє розглядати його як можливий вхід до розкриття творчого потенціалу.
3. Розвиток емоційного інтелекту потенційно може мати ширший позитивний вплив на психологічне функціонування порівняно з ізольованим тренуванням творчих технік [14].

Пропонована програма передбачає інтеграцію провідних теоретичних моделей емоційного інтелекту, зокрема моделі здібностей Мейєра-Саловея [40] та змішаної моделі Гоулмана (Goleman, 2020), з адаптацією до специфіки розвитку творчого потенціалу. Відповідно до моделі Мейєра-Саловея, емоційний інтелект структурується навколо чотьох ключових здібностей: сприйняття емоцій, використання емоцій для підтримки мислення, розуміння емоцій та управління емоціями. Емпіричні результати дослідження підтверджують особливу значущість компоненту "використання емоцій у діяльності та спілкуванні", що могло б включати використання позитивних емоцій для мотивації та натхнення, керування емоційним станом для оптимізації продуктивності та застосування емоцій як інформації для прийняття рішень. Програма могла б формуватися на основі теорії позитивних емоцій "розширення та побудови" [28]. Згідно з якою позитивний емоційний стан розширює репертуар мислення та дій індивіда.

При розробці програми доцільно враховувати дослідження нейрпсихології, які демонструють роль емоційних мереж мозку в креативних процесах, зокрема взаємодію між дефолт-мережею, виконавчою мережею та мережею значущості в генерації оригінальних ідей [18]. Також інтегрувати концепцію емоційної гранулярності, що потенційно може покращувати емоційну регуляцію та адаптивність [15].

Програма може бути структурована як послідовний восьмижневий відеокурс, що включатиме сім тематичних модулів та заключну сесію для

рефлексії й оцінювання. Кожен тижневий модуль міг би складатися з теоретичного блоку тривалістю 15-20 хвилин, що розкриває концептуальні основи відповідного компонента емоційного інтелекту, та практичного блоку з комплексом цілеспрямованих вправ. Теоретична частина могла б базуватися на принципах андрагогіки [36] та включати інтерактивні елементи для забезпечення активного залучення учасників (Додаток 3).

Структурування програми за погодинним принципом забезпечувало б гнучкість її впровадження у щоденну діяльність учасників, надаючи можливість самостійного визначення оптимального часу для опрацювання відеоконтенту та реалізації практичних завдань. Наповнення програми може бути організовано у вигляді окремих тематичних занять, кожен з яких спрямований на розвиток конкретного аспекту емоційного інтелекту: ідентифікації емоційних станів, управління емоційними реакціями, розпізнавання емоцій оточуючих та використання емоційної інформації у практичній діяльності.

Центральною методологією є експеріальна педагогіка [37], що передбачає циклічний процес: конкретний досвід через виконання вправ, рефлексивне спостереження через ведення щоденників та самозвітів, абстрактна концептуалізація через відеолекції та теоретичні матеріали, та активне експериментування через застосування навичок у повсякденному житті. Когнітивно-поведінкові техніки могли б включати систематичне використання методу когнітивного переформулювання за АВС-моделлю [26], де учасники навчатимуться ідентифікувати активуючі події, аналізувати автоматичні думки та переконання і оцінювати емоційні та поведінкові наслідки. Практики усвідомленості могли б базуватися на протоколі зниження стресу MBSR (Kabat-Zinn, 2013) та включати медитацію зосередження на диханні тривалістю 10-15 хвилин, техніку body scan для систематичного сканування тіла з метою розпізнавання тілесних проявів емоцій, практику усвідомленого спостереження за емоціями без оцінювання та усвідомлене виконання повсякденних

активностей. Техніки емоційної регуляції могли б включати дихальні техніку, прогресивну м'язову релаксацію [34], техніку заземлення 5-4-3-2-1 для повернення уваги в теперішній момент та візуалізацію безпечного місця для створення відчуття спокою та контролю. Творчі методи арт-терапії могли б використовувати різноманітні матеріали для невербального вираження емоцій через емоційне малювання аквареллю, створення колажів з журнальних вирізок для символічного представлення внутрішніх станів.

Первинне оцінювання рівня емоційного інтелекту могло б проводитися за допомогою методики діагностики емоційного інтелекту В. Зарицької. Творчий потенціал доцільно оцінювати через адаптовані субтести фігурної форми тестів творчого мислення П. Торренса [47]. Процесуальний моніторинг міг би включати щотижневі короткі рефлексивні звіти за стандартизованою формою, щоденну фіксацію емоційних станів за 10-бальною шкалою та фотодокументацію результатів творчих вправ [20]. Заключна діагностика передбачала б повторне проведення всіх психодіагностичних методик для можливості статистичного порівняння результатів до і після інтервенції. Контрольні вимірювання могли б бути передбачені через три та шість місяців після завершення програми для оцінки стабільності досягнутих змін та довгострокового ефекту інтервенції.

Перспективним напрямом є проведення дослідження ефективності програми з використанням експериментального дизайну. Рандомізоване контрольоване дослідження дозволило б встановити, чи дійсно цілеспрямований розвиток здатності використовувати емоції у діяльності призводить до підвищення показників творчого мислення.

Подальший розвиток програми міг би включати:

1. розробку групового формату з регулярними онлайн-вебінарами або очними зустрічами;
2. інтеграцію технологій штучного інтелекту для персоналізації програми;

3. розробку додаткового поглибленого модуля для детальнішої роботи з компонентом використання емоцій у творчості;
4. створення спільноти випускників програми для підтримки довгострокової практики.

Таким чином, запропонована програма підвищення рівня емоційного інтелекту базується на виявлених у емпіричному дослідженні взаємозв'язках між здатністю використовувати емоції та показниками творчого мислення. Однак для підтвердження її ефективності необхідна експериментальна перевірка з використанням рандомізованого контрольованого дослідження, що дозволили б встановити причинно-наслідкові зв'язки та оцінити вплив розвитку емоційного інтелекту на творчий потенціал особистості (Додаток К).

3.2. Методичний інструментарій використання емоцій для стимулювання творчої активності

На основі результатів емпіричного дослідження, що виявило найсильніші кореляційні зв'язки між здатністю використовувати емоції у діяльності та показниками творчого мислення сформульовано методичні рекомендації для потенційного розвитку емоційних компетенцій з метою стимулювання творчої активності.

Рекомендується перед творчими завданнями практикувати техніку "три хороші речі": детальне пригадування трьох позитивних моментів останнього дня з фокусом на супутніх емоційних станах. Альтернативною стратегією може бути короткочасна створення стимулів, що викликають позитивні емоції (прослуховування улюбленої музики, перегляд надихаючих зображень).

Рекомендується систематичне ведення "емоційного щоденника", де фіксується:

1. точна назва емоції
2. інтенсивність емоції за 10-бальною шкалою

3. контекст виникнення емоції
4. асоціація емоційного стану з якістю/кількістю згенерованих ідей

Щотижневий аналіз записів може виявити індивідуальні патерни зв'язку між емоційними станами та творчою продуктивністю. Дослідження Дж. Пеннебейкера показали, що експресивне письмо про емоційні переживання може покращувати психологічне благополуччя та когнітивне функціонування [41]

Особливо сильний зв'язок між використанням емоцій та гнучкістю мислення у проведеному дослідженні може вказувати на потенційну роль емоційної варіативності для когнітивної гнучкості. Рекомендується практикувати техніку "емоційного переключення": при застряганні на одному типі рішень свідомо змінювати емоційний фокус (наприклад, від аналітичного скептицизму до оптимістичної відкритості) для доступу до альтернативних когнітивних стратегій [53].

Дослідження Т. Амабайл підкреслюють значущість середовищних умов для творчої продуктивності [13]. Рекомендується оптимізувати фізичне середовище для підтримки позитивного емоційного фону: природне освітлення, присутність рослин, комфортна температура. Створення емоційно безпечного психологічного простору передбачає нормалізацію помилок як природної частини творчого процесу та відокремлення критики ідей від критики особистості, що згідно з концепцією психологічної безпеки А. Едмондсон сприяє вільному вираженню креативних ідей [24].

Створення стабільної послідовності дій, ритуалу можуть сигналізувати про початок креативної роботи. Заварювання певного виду чаю, прослуховування специфічного плейлиста, коротка медитація - створить асоціативний зв'язок між ритуалом та креативним станом.

Багатосенсорний досвід розширює емоційний репертуар для творчості. Організувати для себе новий досвід: відвідування виставок, концертів,

прогулянок у природі. Ведення "журналу натхнення" з детальним описом емоційних відгуків створює персональну базу даних емоційних станів, до якої можна звертатися під час творчих блоків [46].

Рекомендується створення "емоційних портретів днів" - абстрактних композицій емоційної палітри дня засобами малювання, колажу, що інтегрує емоційне усвідомлення з творчим самовираженням. Експресивне малювання знижує рівень кортизолу та покращує настрій навіть у осіб без художніх навичок [35].

"Синдром самозванця" та страх оцінювання можуть значно обмежувати творчу продуктивність. Викорисання техніки когнітивного переформулювання за АВС-моделлю А. Елліса: ідентифікація активуючої події (А), аналіз автоматичних думок та переконань (В), оцінювання емоційних наслідків (С) з подальшим переформулюванням дисфункційних переконань може зменшити страх [26].

Хоча прямий зв'язок між медитацією та творчістю не був предметом проведеного дослідження, техніки усвідомленості теоретично можуть сприяти розвитку здатності використовувати емоції через підвищення емоційного усвідомлення.

Висновки до третього розділу

1. На основі виявлених кореляційних зв'язків між здатністю використовувати емоції у діяльності та показниками творчого мислення запропоновано концепцію програми підвищення рівня емоційного інтелекту для дорослих. Програма структурована як восьмижневий відеокурс, що інтегрує когнітивно-поведінкові техніки, практики усвідомленості та методи арт-терапії. Теоретичною основою програми є модель здібностей емоційного інтелекту, теорія позитивних емоцій "розширення та побудови" та принципи експеріальної

педагогіки, що забезпечує комплексний підхід до формування емоційних компетенцій.

2. Сформульовано методичні рекомендації щодо розвитку здатності використовувати емоції як ресурс для творчої діяльності, що включають техніки усвідомленого викликання емоційних станів перед креативними завданнями, ведення емоційного щоденника для виявлення індивідуальних патернів зв'язку між емоціями та творчістю, практики емоційного переключення для стимулювання когнітивної гнучкості, створення персональних ритуалів входження у творчий стан та використання експресивної арт-терапії для емоційної обробки та творчого самовираження. Рекомендації базуються на емпіричних даних дослідження та сучасних теоретичних концепціях взаємозв'язку емоцій та креативності. Запропоновані стратегії спрямовані на розвиток емоційної варіативності та гнучкого використання емоційних станів для оптимізації творчого процесу.

3. Для підтвердження ефективності програми необхідна експериментальна апробація з використанням рандомізованого контрольованого дизайну, що дозволить встановити, чи дійсно цілеспрямований розвиток здатності використовувати емоції призводить до підвищення показників творчого мислення. Перспективними напрямками є розробка групового формату програми, інтеграція технологій штучного інтелекту для персоналізації та проведення лонгітюдних досліджень для оцінки довгострокових ефектів.

ВИСНОВКИ

1. Наукове вивчення емоцій та емоційного інтелекту еволюціонувало від філософських концепцій до нейробиологічних підходів, сформувавши інтегративне бачення афективної сфери. Аналіз теоретичних концепцій виявив три моделі емоційного інтелекту: модель здібностей, що включає ідентифікацію, використання, розуміння й управління емоціями; модель рис, яка розглядає емоційні сприйняття та переконання; змішану модель, що поєднує когнітивні здібності та соціальні компетенції. Виокремлено два методологічні напрями діагностики емоційного інтелекту: об'єктивне тестування здібностей та самозвітні методики оцінки особистісних характеристик. Аналіз концепцій творчого мислення засвідчив його багатокомпонентну природу, що включає продукування ідей, гнучкість, оригінальність та вправність.

2. Проведений кореляційний аналіз виявив найсильніші взаємозв'язки між здатністю використовувати емоції у діяльності та всіма компонентами творчого мислення, що може свідчити про те, що вміння застосовувати емоції як ресурс асоціюється з активізацією творчого потенціалу. Розуміння особистих емоцій виявило помірні зв'язки з вправністю, оригінальністю та загальним показником творчості. Це може свідчити про базовий характер розуміння емоцій як необхідної передумови для їх ефективного використання. Розуміння створює когнітивну основу для того, щоб емоції могли стати інструментом творчого процесу: спочатку людина має ідентифікувати емоційний стан, і лише потім може застосувати його для стимуляції креативності. Компонент "самоконтроль та саморегуляція емоцій" не виявив статистично значущих кореляцій з жодним показником творчого мислення. Це може вказувати на те, що надмірний контроль над емоціями потенційно обмежує спонтанність та емоційну експресивність, необхідні для творчого процесу. Подібним чином, "розуміння емоцій інших людей" не продемонструвала зв'язку з індивідуальною творчою

продуктивністю, що може свідчити про різні механізми функціонування емоційного інтелекту в міжособистісному та інтраперсональному контекстах.

3. Кластерний аналіз виявив три диференційовані психологічні профілі у досліджуваній вибірці: перша група характеризується відносно нижчими показниками творчих здібностей при помірному рівні емоційного інтелекту; друга група має найвищі показники як творчого мислення, так і емоційного інтелекту; третя група представляє профіль з підвищеним емоційним інтелектом та зниженими показниками творчості. Не виявлено статистично значущих зв'язків між кластерною приналежністю та демографічними характеристиками респондентів (стать, вік, професійний тип). Ми припускаємо, що емоційно-творчі здібності особистості формують автономну психологічну структуру, функціонування якої не детерміноване традиційними соціально-демографічними чинниками. Виявлені профілі можуть слугувати основою для розробки диференційованих програм психологічного супроводу, де представники різних кластерів потребують індивідуальних підходів для розвитку здібностей.

4. Практичне значення результатів полягає у необхідності індивідуального підходу до розвитку емоційних та творчих компетенцій. У подальшому завданням може бути апробація та впровадження знайдених інструментів для комплексного розвитку емоційного інтелекту та творчого мислення дорослих. Перспективним напрямом є проведення рандомізованого контрольованого дослідження для перевірки ефективності розробленої програми.

Отже гіпотеза щодо існування взаємозв'язку між емоційним інтелектом та творчим мисленням частково підтверджена. Найбільш виражені кореляційні зв'язки з творчим мисленням виявлено у здатності особистості використовувати емоції у процесі діяльності та міжособистісному спілкуванні, розумінні власних емоцій та між загальним показником EI і всіма компонентами творчого мислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дерев'янку, С. П. Теоретико-методологічні аспекти цілеспрямованого розвитку емоційного інтелекту. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Т. 1, № 1. С. 23–26. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvkhp_2015_1\(1\)_6.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvkhp_2015_1(1)_6.pdf) (дата звернення: 13.11.2025).
2. Зарицька, В. В. Методика дослідження емоційного інтелекту особистості. Теорія і практика сучасної психології. 2019. № 3, т. 2. С. 37–42. URL: http://tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2019/part_2/3-2_2019.pdf#page=37 (дата звернення: 13.11.2025).
3. Кліпкова, О. І. Вплив емоційного інтелекту на реалізацію креативних можливостей індивіда. Вісник ЛТЕУ. Економічні науки. 2021. № 62. С. 86–92. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2021-62-12>
4. Кулик, Н. А., Гільова, Л. Л. Емоційний інтелект: аналіз сучасних західних досліджень. Збірник наукових праць "Проблеми сучасної психології". 2018. № 39. С. 79–90. DOI: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2018-39.79-90>
5. Курапов, А. О., Льошенко, О. А., Волинець, В. О. Практикум із загальної психології. Модуль "Уява, емоції, воля" : метод. рекомендації. Київ : ДІА, 2022. 256 с. URL: https://iar.org.ua/wp-content/uploads/2023/02/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B0_%D0%905_%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B0_%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%96%D1%8F.pdf (дата звернення: 13.11.2025).

6. Максименко, С. Д. Генеза здійснення особистості : монографія. Київ : КММ, 2006. 240 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734643> (дата звернення: 13.11.2025).
7. Моляко, В. О., Біла, І. М., Ваганова, Н. А., Кіричевська, Е. В., Латиш, Н. М., Медведева, Н. В., Москаленко, В. В., Найдьонова, Л. М., Рибалка, В. В., Траверсе, Т. М., Третяк, Т. М. Психологічне дослідження творчих перцептивних процесів на різних вікових рівнях : монографія / за ред. В. О. Моляко. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. 210 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1500> (дата звернення: 13.11.2025).
8. Музика, О. Л. Розвиток здібностей та обдарованості в процесі вікового розвитку особистості. Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості та обдарованості : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. В. О. Моляко. 2007. Т. 12. С. 142–148. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/2822> (дата звернення: 13.11.2025).
9. Носенко, Е. Л., Коврига, Н. В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції : монографія. Київ : Вища школа, 2003. 126 с. URL: http://distance.dnu.dp.ua/ukr/nmmateriali/documents/Em_intellekt.pdf (дата звернення: 13.11.2025).
10. Павленко, В. В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. Креативна педагогіка. 2016. Вип. 11. С. 120–131. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/25862/1/%D0%BF%D0%B0%D0%B2%D0%BB.%E2%80%99..PDF> (дата звернення: 13.11.2025).
11. Примостка, А. О. Аналіз теорій емоцій та їх використання для побудови математичних моделей діагностики емоційного стану людини. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Психологія". 2018. № 5. С. 129–146. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Psychology/article/view/1907> (дата звернення: 13.11.2025).

- 12.Симоненко, С. М., Чебан, О. М. Особливості впливу індивідуально-психологічних властивостей на творчу діяльність особистості. Наука і освіта. 2013. № 7. С. 270–277. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2013_7_62 (дата звернення: 13.11.2025).
- 13.Amabile, T. M. Creativity in context: Update to "The Social Psychology of Creativity". Boulder, CO : Westview Press, 1996. 336 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780429501234>
- 14.Bar-On, R. The Bar-On Model of Emotional-Social Intelligence. Psicothema. 2006. Vol. 18, Suppl. P. 13–25. URL: <https://www.psicothema.com/pdf/3271.pdf> (дата звернення: 13.11.2025).
- 15.Barrett, L. F. How emotions are made: The secret life of the brain. Boston, MA : Houghton Mifflin Harcourt, 2017. 425 p. URL: https://ebookk.ir/wp-content/uploads/2024/01/How-Emotions-Are-Made_p01-20.pdf (дата звернення: 13.11.2025).
- 16.Barrett, L. F. Seven and a half lessons about the brain. New York : Mariner Books, 2021. 186 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=NuG_DwAAQBAJ (дата звернення: 13.11.2025).
- 17.Barron, F., Harrington, D. M. Creativity, intelligence, and personality. Annual Review of Psychology. 1981. Vol. 32. P. 439–476. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.32.020181.002255>
- 18.Beaty, R. E., Kenett, Y. N., Christensen, A. P., Rosenberg, M. D., Benedek, M., Chen, Q., Fink, A., Qiu, J., Kwapil, T. R., Kane, M. J., Silvia, P. J. Robust prediction of individual creative ability from brain functional connectivity. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America. 2018. Vol. 115, No. 5. P. 1087–1092. DOI: <https://doi.org/10.1073/pnas.1713532115>

19. Beck, A. T. Cognitive behavior therapy: Basics and beyond. 2nd ed. New York : Guilford Press, 2011. 391 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=yb_nDwAAQBAJ (дата звернення: 13.11.2025).
20. Bradberry, T., Greaves, J. Emotional intelligence 2.0. San Diego, CA : TalentSmart, 2009. 280 p. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=JAP8B7R67K0C> (дата звернення: 13.11.2025).
21. Cain, S. Bittersweet: How sorrow and longing make us whole. New York : Crown, 2022. 352 p.
22. Damasio, A. Feeling & knowing: Making minds conscious. Cognitive Neuroscience. 2020. Vol. 12, No. 2. P. 65–66. DOI: <https://doi.org/10.1080/17588928.2020.1846027>
23. Day, A. L., Carroll, S. A. Faking emotional intelligence (EI): Comparing response distortion on ability and trait-based EI measures. Journal of Organizational Behavior. 2008. Vol. 29, No. 6. P. 761–784. DOI: <https://doi.org/10.1002/job.485>
24. Edmondson, A. C. Psychological safety and learning behavior in work teams. Administrative Science Quarterly. 1999. Vol. 44, No. 2. P. 350–383. DOI: <https://doi.org/10.2307/2666999>
25. Ekman, P. Emotions revealed: Recognizing faces and feelings to improve communication and emotional life. New York : Times Books, 2003. 290 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=glZy_WThLf8C (дата звернення: 13.11.2025).
26. Ellis, A. Rational emotive behavior therapy. International encyclopedia of public health / ed. S. G. Hofmann. 2nd ed. Oxford : Academic Press, 2017. P. 213–220. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=uXOzfqfcW-0C> (дата звернення: 13.11.2025).

27. Fiori, M., Antonietti, J.-P., Mikolajczak, M., Luminet, O., Hansenne, M., Rossier, J. What is the ability emotional intelligence test (MSCEIT) good for? An evaluation using item response theory. *PLOS ONE*. 2014. Vol. 9, No. 6. e98827. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0098827>
28. Fredrickson, B. L. Positive emotions broaden and build. *Advances in Experimental Social Psychology*. 2013. Vol. 47. P. 1–53. DOI: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-407236-7.00001-2>
29. Glaveanu, V., Lubart, T., Bonnardel, N., Botella, M. et al. Creativity as action: Findings from five creative domains. *Frontiers in Psychology*. 2013. Vol. 4. 176. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.00176>
30. Goleman, D. *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. 25th anniversary ed. New York : Bantam Books, 2020. 384 p. URL: <https://donainfo.wordpress.com/wp-content/uploads/2017/09/emotional-intelligence-daniel-goleman.pdf> (дата звернення: 13.11.2025).
31. Gross, J. J. Emotion regulation: Current status and future prospects. *Psychological Inquiry*. 2015. Vol. 26, No. 1. P. 1–26. DOI: <https://doi.org/10.1080/1047840X.2014.940781>
32. Holland, J. L. *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments*. 3rd ed. Odessa, FL : Psychological Assessment Resources, 1997. 314 p. URL: https://www.researchgate.net/profile/Arnold-Spokane/publication/265667871_9_Holland%27s_Theory_of_Personalities_in_Work_Environments/links/551038de0cf2ba84483d2c77/9-Hollands-Theory-of-Personalities-in-Work-Environments.pdf (дата звернення: 13.11.2025).
33. Ivcevic, Z., Brackett, M. A., Mayer, J. D. Emotional intelligence and emotional creativity. *Journal of Personality*. 2007. Vol. 75, No. 2. P. 199–235. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2007.00437.x>

34. Jacobson, E. Progressive relaxation: A physiological and clinical investigation of muscular states and their significance in psychology and medical practice. Chicago, IL : University of Chicago Press, 1929. 493 p. URL: <https://www.jstor.org/stable/1413507> (дата звернення: 13.11.2025).
35. Kaimal, G., Ray, K., Muniz, J. Reduction of cortisol levels and participants' responses following art making. *Art Therapy*. 2016. Vol. 33, No. 2. P. 74–80. DOI: <https://doi.org/10.1080/07421656.2016.1166832>
36. Knowles, M. S., Holton, E. F., Swanson, R. A. The adult learner: The definitive classic in adult education and human resource development. 8th ed. London : Routledge, 2015. 396 p. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780429299612/adult-learner-elwood-holton-iii-richard-swanson-malcolm-knowles-petra-robinson> (дата звернення: 13.11.2025).
37. Kolb, D. A. Experiential learning: Experience as the source of learning and development. 2nd ed. Upper Saddle River, NJ : Pearson Education, 2014. 416 p. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=jpbeBQAAQBAJ> (дата звернення: 13.11.2025).
38. Lubart, T. The 7 Cs of creativity. *Journal of Creative Behavior*. 2017. Vol. 51, No. 4. P. 293–296. DOI: <https://doi.org/10.1002/jocb.190>
39. Mayer, J. D., Caruso, D. R., Salovey, P. The ability model of emotional intelligence: Principles and updates. *Emotion Review*. 2016. Vol. 8, No. 4. P. 290–300. DOI: <https://doi.org/10.1177/1754073916639667>
40. Mayer, J. D., Caruso, D. R., Panter, A. T., Salovey, P. Advances in the assessment of emotional intelligence. *Emotion*. 2023. Vol. 23, No. 5. P. 1305–1314. DOI: <https://doi.org/10.1037/emo0001196>
41. Pennebaker, J. W. Opening up: The healing power of expressing emotions. Rev. ed. New York : Guilford Press, 1997. 238 p. URL:

- <https://books.google.com.ua/books?id=U2doiTNg134C> (дата звернення: 14.11.2025).
42. Petrides, K., Mavroveli, S. Theory and Applications of Trait Emotional Intelligence. *Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society*. 2018. Vol. 23, No. 1. P. 24–36. DOI: https://doi.org/10.12681/psy_hps.23016.
43. Petrides, K. V., Furnham, A., Mavroveli, S. Trait emotional intelligence: Moving forward in the field of EI. *Emotional intelligence: Knowns and unknowns* / eds. G. Matthews, M. Zeidner, R. D. Roberts. Oxford : Oxford University Press, 2007. P. 151–166. URL: https://www.researchgate.net/profile/Stella-Mavroveli/publication/232435973_Trait_Emotional_Intelligence_Moving_Forward_in_the_Field_of_EI/links/54d0b9bb0cf20323c2190a9b/Trait-Emotional-Intelligence-Moving-Forward-in-the-Field-of-EI.pdf (дата звернення: 13.11.2025).
44. Plutchik, R. *Emotion: A psychoevolutionary synthesis*. New York : Harper & Row, 1980. 440 p. URL: <https://archive.org/details/emotionpsychoevo0000plut> (дата звернення: 14.11.2025).
45. Runco, M. A. *Creativity: Theories and themes: Research, development, and practice*. 2nd ed. San Diego, CA : Academic Press, 2014. 520 p. URL: <https://books.google.co.ug/books?id=nJlfKE-meqEC> (дата звернення: 14.11.2025).
46. Thrash, T. M., Elliot, A. J. Inspiration: Core characteristics, component processes, antecedents, and function. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2004. Vol. 87, No. 6. P. 957–973. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.87.6.957>
47. Torrance, E. P. Predictive validity of the Torrance Tests of Creative Thinking. *The Journal of Creative Behavior*. 1972. Vol. 6, No. 4. P. 236–252. DOI: <https://doi.org/10.1002/j.2162-6057.1972.tb00936.x>

48. Torrance, E. P. Torrance Tests of Creative Thinking: Interpretive Manual. Bensenville, IL : Scholastic Testing Service, 2018. URL: https://www.ststesting.com/gift/TTCT_InterpMOD.2018.pdf (дата звернення: 14.11.2025).
49. Trnka, R. Emotional creativity: Emotional experience as creative product. The Cambridge handbook of creativity and emotions / eds. Z. Ivcevic, J. D. Hoffmann, J. C. Kaufman. Cambridge : Cambridge University Press, 2023. P. 321–339. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781009031240.022>
50. Wilhelm, O. Measures of emotional intelligence: Practice and standards. Emotional intelligence: An international handbook / eds. R. Schulze, R. D. Roberts. Cambridge, MA : Hogrefe & Huber, 2005. P. 131–154. URL: https://www.methdiag.uni-wuppertal.de/fileadmin/psychologie/methdiag/EI/SchulzeRoberts_2005_EI_CH07_EN.pdf (дата звернення: 13.11.2025).
51. Xu, X., Liu, W., Pang, W. Are emotionally intelligent people more creative? A meta-analysis of the emotional intelligence-creativity link. Sustainability. 2019. Vol. 11, No. 21. 6123. DOI: <https://doi.org/10.3390/su11216123>
52. Zenasni, F., Lubart, T. Effects of Mood States on Creativity. Current Psychology Letters. 2002. Vol. 2, No. 8. P. 33–50. DOI: <https://doi.org/10.4000/cpl.205>
53. Zhang, W., Sjoerds, Z., Hommel, B. Metacontrol of human creativity: The neurocognitive mechanisms of convergent and divergent thinking. NeuroImage. 2020. Vol. 210. 116572. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.neuroimage.2020.116572>
54. Zylinska, J. AI art: Machine visions and warped dreams. London : Open Humanities Press, 2020. 181 p. URL: <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/40042> (дата звернення: 13.11.2025).

АНОТАЦІЯ

Лянна Юлія Ігорівна. - Кваліфікаційна робота. - Когнітивні корелянти емоційного інтелекту дорослих.

В кваліфікаційній роботі було досліджено взаємозв'язок між емоційним інтелектом та творчим мисленням дорослих осіб віком від 25 до 45 років, які представляють різні професійні сфери діяльності.

У процесі емпіричного дослідження було виявлено, що найсильніші кореляційні зв'язки з творчим мисленням виявляє здатність використовувати емоції у діяльності та спілкуванні, зокрема з усіма показниками творчого мислення: вправністю, гнучкістю, оригінальністю та загальним показником. Загальний рівень розвитку емоційного інтелекту продемонстрував статистично значущі кореляції з гнучкістю, оригінальністю та загальним показником творчості. Розуміння особистих емоцій виявило помірні зв'язки з показниками творчості. Водночас самоконтроль та саморегуляція емоцій, а також розуміння емоцій інших людей не показали статистично значущих зв'язків з жодним показником творчого мислення. Кластерний аналіз виокремив три диференційовані психологічні профілі респондентів з різним співвідношенням емоційного інтелекту та творчих здібностей. У досліджуваній вибірці не виявлено значущих відмінностей щодо емоційно-творчих здібностей залежно від статі, віку чи професійного типу, що свідчить про автономність формування цих психологічних характеристик від демографічних факторів. На основі отриманих результатів розроблено концепцію програми розвитку емоційного інтелекту та методичні рекомендації щодо використання емоцій як ресурсу творчої діяльності.

Ключові слова: емоційний інтелект, творче мислення, когнітивні корелянти, афективна сфера, креативність.

ANNOTATION

Lianna Yuliia Ihorivna. - Qualification work. - Cognitive correlates of emotional intelligence in adults.

The qualification work examined the relationship between emotional intelligence and creative thinking in adults aged 25 to 45 years, representing various professional fields.

The empirical study revealed that the strongest correlations with creative thinking were demonstrated by the ability to use emotions in activity and communication, specifically with all indicators of creative thinking: fluency, flexibility, originality, and the overall score. The general level of emotional intelligence development showed statistically significant correlations with flexibility, originality, and the overall creativity score. Understanding personal emotions revealed moderate connections with creativity indicators. At the same time, self-control and emotional self-regulation, as well as understanding others' emotions, showed no statistically significant connections with any creative thinking indicators. Cluster analysis identified three differentiated psychological profiles of respondents with varying ratios of emotional intelligence and creative abilities. The studied sample showed no significant differences in emotional-creative abilities depending on gender, age, or professional type, indicating the autonomy of these psychological characteristics from demographic factors. Based on the obtained results, a concept for an emotional intelligence development program and methodological recommendations for using emotions as a resource for creative activity were developed.

Keywords: emotional intelligence, creative thinking, cognitive correlates, affective sphere, creativity.